

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR (FINTECH) VA BANK XIZMATLARINING RAQAMLASHTIRILISHI

Shamsiddinov G'iyosjon Husniddin o'g'li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Informatika va uni o'qitish metodikasi kafedrasi o'qituvchisi

Raxmatova Gulandom Baxrom qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

“Matematika va informatika” yo'nalishi

2-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14499493>

Annotatsiya: Mazkur maqolada mamlakatimizda bank va moliya xizmatlarini raqamlashtirish va rivojlantirishga e'tibor qaratilgan. Shuningdek, yurtimizda an'anaviy banklar va raqamli banklarning faoliyatini taqqoslash natijasida mamlakatimizdagi bank xizmatlarini rivojlantirish borasida xulosalar shakllantirilgan. Va bu maqolada moliyaviy xizmatlarda fintechni qo'llanishi, amaliy ahamiyati, moliyaviy xizmatlarni ishlab chiqishda yengillashtirish maqsadida fintechning o'rni yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Raqamli bank, moliyaviy texnologiya, an'anaviy bank raqamli innovatsiyalar, Fintech

Annotation: this article focuses on the digitization and development of banking and financial services in our country. Also, as a result of comparing the activities of traditional banks and digital banks in our country, conclusions have been formed regarding the development of banking services in our country. This article highlights the use of fintech in financial services, its practical importance, the role of fintech in the development of financial services with the aim of easing it.

Keywords: Digital banking, financial technology, traditional banking digital innovation, Fintech.

Аннотация: В этой статье основное внимание уделяется цифровизации и развитию банковских и финансовых услуг в нашей стране. А также выводы по развитию банковских услуг в нашей стране в результате сравнения деятельности традиционных банков и цифровых банков shakllantirilgan. Va в данной статье освещается применение финтеха в финансовых услугах, его практическая значимость, роль финтеха в целях содействия развитию финансовых услуг.

Ключевые слова: Цифровой банк, финансовые технологии, традиционные банковские цифровые инновации, финтех.

Kirish. Hozirgi davrda moliya sohasida yuz berayotgan o'zgarishlar va texnologiyalarning rivojlanishi butun dunyo iqtisodiyotida sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Qonunchilik palatasi tomonidan 2020-yil 7-aprelda qabul qilingan Senat tomonidan 2020-yil 19-iyunda ma'qullangan O'zbekiston Respublikasining Innovatsion faoliyat to'g'risida qonuniga muvofiq innovatsion faoliyatning asosiy prinsplari quyidagilardan iborat:

-innovatsion faoliyatning erkinligi;

-innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashdan teng foydalanilishini ta'minlash;

-innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning oshkoraligi va aniq yo'naltirilganligi;

-raqobatni rivojlantirishga ko'maklashish;

-axborotni erkin almashish;

-innovatsion faoliyat natijasida yaratilgan intellektual mulk obyektlarini huquqiy muhofaza qilish;

-fuqarolarning hayoti va sog'lig'iga, atrof-muhitga zarar yetkazmaslik.(4-modda)

An'anaviy moliyaviy tizimlarning raqamlashtirilishi, yangi moliyaviy texnologiyalar (fintech) va innovatsiyalarning joriy etilishi iqtisodiy jarayonlarni samaraliroq va tezkorroq amalga oshirish imkonini bermoqda. Ushbu jarayonlar natijasida yangi xizmatlar, vositalar va platformalar shakllanib, moliyaviy institutlar va bozorlar faoliyatini tubdan o'zgartirmoqda. Moliyaviy innovatsiyalar va texnologiyalarning rivojlanish bosqichlarini o'rganish nafaqat tarixiy jihatdan muhim, balki kelajak moliya tizimining qanday yo'nalishlarda rivojlanishini tushunish uchun ham zarurdir. Ushbu maqola moliyaviy innovatsiyalar va texnologiyalarning rivojlanish bosqichlarini tahlil qilib, ularning iqtisodiy rivojlanishga qo'shayotgan hissasini aniqlashga qaratilgan. Shu bilan birga, raqamli moliyaviy texnologiyalarning rivojlanishidagi asosiy tendensiyalar va ularning moliya bozoriga ta'siri o'rganiladi. Moliyaviy innovatsiyalarni rivojlantirishning bosqichlarini tahlil qilish, nafaqat global miqyosda, balki mintaqaviy va milliy darajadagi moliyaviy sektorning barqarorligini ta'minlash uchun ham katta ahamiyatga ega. Shu sababli, ushbu tadqiqot moliyaviy texnologiyalarning rivojlanish tarixiga asoslangan holda, ularning zamonaviy moliya tizimidagi o'rnini ochib beradi. Raqamli moliya va fintech (moliya texnologiyalari) so'nggi yillarda moliya sohasida inqilobiy o'zgarishlarni amalga oshirdi. Ushbu maqola raqamli moliya va fintechning moliya bozorlariga ta'siri, uning imkoniyatlari va muammolarini tahlil qiladi. Raqamli moliya va fintech texnologiyalari an'anaviy moliyaviy xizmatlarni o'zgartirib, raqamli to'lovlar, onlayn bank xizmatlari, kripto valyutalar, peer-to-peer kreditlash va boshqa innovatsion xizmatlar orqali mijozlarga kengroq imkoniyatlar yaratmoqda. Maqolada raqamli moliya va fintechning moliya sohasida taqdim etadigan afzalliklari, jumladan, xarajatlarni kamaytirish, xizmat ko'rsatish tezligini oshirish va kirish imkoniyatlarini kengaytirish kabi jihatlar tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada huquqiy va regulativ to'siqlar, xavfsizlik va maxfiylik masalalari ham yoritiladi. Ushbu maqola raqamli moliya va fintechning kelajakdagi rivojlanish istiqbollari va global moliya tizimiga bo'lgan ta'siri haqida ilmiy xulosalar beradi.

Mavzuga doir adabiyotlar tahlili. Moliyaviy texnologiyalar to'g'risida ko'plab olimlar kitoblar, maqolalar yozishgan, ilmiy ishlar qilishgan.

To'y S. Freedman o'zining "Moliyaviy texnologiyalarga kirish" nomli kitobida tizimlar qanday ishlashini, ular qanday paydo bo'lganini va qanday rivojlanganligini texnologik nuqtai nazardan tushuntirib bergan. Moliyaviy modellar ortidagi mantiqiy asosni ko'rsatish uchun moliyaviy formulalar baholar va munosabatlarni sodda va tez olish uchun kompyuter algebra tizimlari texnologiyasidan foydalanilgan ko'pgina moliyaviy hisob-kitoblar va ma'lumotlar taqdimotini amalga oshiradigan dasturlar C, C++, Java, Visual Basic, MuPAD kompyuter algebra tizimi va AMPL modeli spetsifikatsiyasi tilida, shuningdek, turli XML dialektlarida ko'rsatilgan.

"Moliyaviy bozor va moliyaviy texnologiyalar darsligida" moliyaviy texnologiyalar - bu moliyaviy muammolarni hal qilish yo'llarini o'ylab topish jarayonidir deb tarif berilgan. Umuman olganda o'z faoliyatidagi boshqa barcha muammolar korxonalarining moliyaviy muammolarida o'z ifodasini topadi. Moliyaviy texnologiyalar moliyaviy xizmatlar va texnologiya sektorlari chorrahasida joylashgan dinamik segmentdir unda texnologik

startuplar va bozorlarning yangi ishtiroklari hozirda an'anaviy moliyaviy xizmatlar sektori tomonidan taqdim etilayotgan mahsulot va xizmatlarga innovatsion yondashuvlarni qo'llashishadi. Moliyaviy texnologiyalar segmenti tez rivojlanib an'anaviy qiymat zanjiridagi narsalarning odatiy tartibini buzadi. Fintech yoki moliyaviy texnologiya bizning moliyaviy operatsiyalar va xizmatlarni boshqarish uslubimizda inqilob qildi. Biroq, har qanday boshqa soha singari fintech ham o'ziga xos qiyinchiliklar va muammolarga duch keladi. Moliyaviy texnologiyalarning asosiy maqsadi:

Moliyaviy xizmatlarning mavjudligi, sifati va turlarini oshirish.

Moliyaviy sektordagi risklar va xarajatlarni shuningdek ist e'molchilar uchun xizmatlar narxini kamaytirish.

Moliya bozorida raqobatni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash bank jarayonlarining xavfsizligi va barqarorligini ta'minlash Moliyaviy texnologiyalar orqali riskni bartaraf etishda integratsion va innovatsion yondashuvlar, kiber xavfsizligi e'tibor berish, ma'lumotlar analitikasi va avtomatlashtirilgan jarayonlarni qo'llash kabi yondashuvlar katta ahamiyatga ega. Bu usullar bilan moliyaviy tashkilotlar risklarini aniqlash, tahlil qilish va ularni minimallashtirishda muvaffaqiyatli bo'lishadi. Bu texnologiyalar moliyaviy sohada moliyaviy risklarni kamaytirish va moliyaviy operatsiyalarni ishonchlik va effektivlik bilan bajarishda yordam berishi mumkin. Yangi texnologiyalardan foydalanish shuningdek, yangiliklarga moslashtirilgan xavfsizlik chora-tadbirlarni amalga oshirishni talab etadi.

Fintechlardan foydalanish qanchalik samarador bo'lmasin, ulardan foydalanishda turli xil muammolarga duch kelish mumkin. Birinchidan, tartibga solish muammolari. Fintech kompaniyalari ko'pincha yuqori darajada tartibga solinadigan muhitda ishlaydi. Bu mamlakatdan mamlakatga sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Ushbu qoidalarga rioya qilish va ularga rioya qilish fintech startuplari uchun katta muammo bo'lishi mumkin ayniqsa, ular xalqaro miqyosida kengayib boradi. Ikkinchidan, kiber xavfsizlik risklari. Fintech kompaniyalari nozik moliyaviy ma'lumotlar bilan shug'ullanadi va bu ularning kiber jinoyatchilar uchun jozibador maqsadlarga aylantiradi. Mijozlar ma'lumotlari va tranzaksiyalarini himoya qilish uchun mustahkam kiber xavfsizlik choralari ta'minlash juda muhim, ammo bu doimiy ravishda rivojlanib borayotgan kiber tahdidlarning oldini olish uchun doimiy kurash bo'lishi mumkin. Uchinchidan, mijozlarning ishonchi va qabul qilinishi. Moliyaviy sanoatda ishonch muhim va fintech kompaniyalari yangi, notanish moliyaviy xizmatlaridan ehtiyot bo'lishlari mumkin bo'lgan mijozlar bilan ishonchni mustahkamlashda ko'pchilik qiyinchiliklarga duch kelishadi. Ushbu shubhani bartaraf etish va fintech mahsulotlari va xizmatlarni keng qo'llashni rag'batlantirish muhim to'siq bo'lishi mumkin. To'rtinchidan, ma'lumotlar xavfsizligi va etikasi bo'yicha fintech kompaniyalari shaxsiylashtirilgan xizmatlarni taqdim etish uchun katta hajmdagi mijozlar va ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish bilan birga ular ma'lumotlar maxfiyligiga oid murakkab qoidalar va axloqiy mulohazalarni ko'rib chiqishlari kerak. Ma'lumotlarning mas'uliyatli va axloqiy tarzda ishlashini ta'minlash mijozlar ishonchini va tartibga solish talablariga rioya qilishni ta'minlash uchun juda muhimdir.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada raqamli moliya va fintechning moliya sohasidagi o'rni va ta'sirini tahlil qilish uchun aralash tadqiqot metodologiyasi qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi.

- adabiyotlarni tahlil qilish: tadqiqotning dastlabki bosqichi sifatida, mavjud adabiyotlar va ilmiy maqolalar tahlil qilindi. Bu bosqichda raqamli moliyaviy finishning mohiyati, ularning tarixiy rivojlanishi, moliya sohasida ta'siri va kelajakdagi istiqbollari haqida ma'lumotlar yig'ildi. Nashr qilingan maqolalar, kitoblar va konferensiya materiallari orqali sohaning eng dolzarb muammolari va tendensiyalari o'rganildi.

- mijoz va mutaxassislar bilan intervyu o'tkazish: raqamli moliya va fintech xizmatlaridan foydalanuvchi mijozlar va soha mutaxassislari bilan intervyular o'tkazildi. Intervyular strukturalangan savollar asosida amalga oshirildi va raqamli moliya xizmatlarining foydalanuvchilar uchun qanday afzalliklari va kamchiliklari borligi haqida batafsil ma'lumot yig'ildi. Mutaxassislar esa raqamli moliya va fintechning texnologik va regulativ jihatlari haqida o'z fikr-mulohazalarini bildirdilar.

- statik ma'lumotlar tahlili: raqamli moliya va fintech sohasidagi statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Ushbu bosqichda global va mahalliy bozorlardagi raqamli to'lovlar, mobil bank xizmatlari, kripto valyutalar va boshqa fintech ma'lumotlarning o'sish tendensiyalari o'rganildi. Ma'lumotlar manbai sifatida moliyaviy institutlar, davlat idoralari va xalqaro tashkilotlarning rasmiy hisobotlari va tadqiqotlari ishlatiladi.

Xulosa: Raqamli moliya va fintech texnologiyalari moliya sohasida inqilobiy o'zgarishlarni amalga oshirayotganligini ko'rsatdi. Ushbu texnologiyalar raqamli to'lovlar onlayn bank xizmatlari kripto valyutalar va peer-to-peer kreditlash kabi innovatsion xizmatlar orqali an'anaviy moliyaviy tizimlarni o'zgartirmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli moliya va fintech texnologiyalari xizmat ko'rsatish tezligini oshirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish va moliyaviy inklyuzivlikni oshirish imkoniyatlariga ega. Biroq, bu yo'nalishda huquqiy va regulativ to'siqlar, xavfsizlik va maxfiylik masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda. Bu to'siqlarni yengish uchun hukumatlar va moliyaviy institutlar hamkorlikda ishlashi zarur. Shu bilan birga, kiber xavfsizlikka e'tibor qaratish va foydalanuvchilarni himoya qilish choralari ko'rilishi lozim.

Raqamli moliya va fintech texnologiyalari kelajakda moliya sohasining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatilishi kutilmoqda. Innovatsiyalar davom etar ekan, yangi xizmatlar va mahsulotlar paydo bo'ladi, bu esa moliyaviy xizmatlar bozorini yanada kengaytiradi va mijozlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Fintech startuplar an'anaviy moliyaviy institutlar o'rtasidagi raqobat va hamkorlik esa ushbu sohaning yanada rivojlanishiga turtki bo'ladi. Umuman olganda, raqamli moliya va fintech texnologiyalari moliya sohasida katta salohiyatga ega bo'lib, ularni to'g'ri boshqarish, rivojlantirish orqali moliyaviy xizmatlar sifatini oshirish, kengroq auditoriyaga yetkazish va global iqtisodiyotni yaxshilash mumkin. Ushbu maqolada keltirilgan tadqiqot natijalari raqamli moliya va fintechning hozirgi holati va kelajakdagi istiqbollari haqida keng qamrovli tushunchalarni taqdim etadi hamda ushbu sohada amalga oshirilishi lozim bo'lgan chora-tadbirlarni belgilashda yordam beradi.

References:

1. Sh, Mavlonov Sh, and F. B. Jurayeva. "ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA MINTAQALAR IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISH." Экономика и социум 10 (125) (2024): 234-238.
2. Aliqulov, Sh. "M. Yaxiyaxonova. Ta'lim samaradorligini oshirishda kreativ va zamonaviy metodlarning ahamiyati. Raqamli ta'lim muhitida fanlararo integratsiyani Qo'llashning ta'lim

samaradorligiga ta'siri: xalqaro Tajribalar va rivojlanish istiqbollari." (2024).

3. Shukurullo Fayzullo o'g'li, Aliqulov. "TA 'LIMDA MULTIMEDIYA TEXNOLOGIYALARINI QO 'LLASH." *PEDAGOGS* 50.2 (2024): 51-55.
4. Shamsiddinov, G'iyosjon, Barchin Ro'ziqulova, and Laziza Inatillayeva. "BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH USULLARI VA AFZALLIKLARI." *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования* 3.10 (2024): 39-41.
5. Shamsiddinov, G'iyosjon, Jasmina Murodulloyeva, and Umida Nurmaxmatova. "YASHIL IQTISODIYOT VA YO 'NALISHLARI BO 'YICHA TA'LIM DASTURLARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI." *Models and methods in modern science* 3.5 (2024): 44-49.
6. Shamsiddinov, G'iyosjon, and Temurbek Zarifov. "GLOBAL TARMOQ QURISHDA TARMOQ QURILMALARIDAN FOYDALANISH VA TARMOQ TOPOLOGIYALARINING O'RNI." *Science and innovation in the education system* 3.5 (2024): 50-60.
7. Raxmatov Sherqo'zi Akbar Kodirov. "Ta'lim jarayonida bulutli texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi" *Pedagogis Internatsional research* ISSN:281-4027_SJIF:4.995. 2023/5/15
8. F Qodirov. Aholiga tibbiy xizmatlar ko'rsatishning rivojlanishini iqtisodiy-matematik modellashtirish. *Scienceweb academic papers collection* . 2023/1/1.
9. F Qodirov. Zamonaviy to'lov tizimlari tahlili va elektron pul birliklari. *Scienceweb academic papers collection*. 2023/1/1.
10. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "Aholiga tibbiy xizmat ko'rsatish sohasining kelgusi holatini bashoratlash." *Сервис" илмий-амалий журнал* (2022): 56-59.
11. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "ECONOMETRIC MODELING OF THE DEVELOPMENT OF MEDICAL SERVICES TO THE POPULATION OF THE REGION." *Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities* 2.1.1 Economical sciences (2022).
12. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "CREATION OF ELECTRONIC MEDICAL BASE WITH THE HELP OF SOFTWARE PACKAGES FOR MEDICAL SERVICES IN THE REGIONS." *Conferencea* (2022): 128-130.
13. Qodirov, Farrux. "ПРОЦЕСС РАЗРАБОТКИ ИГРОВОГО ДВИЖКА UNITY." АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ШАРОИТИДА ИННОВАЦИЯЛАР мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман МАЪРУЗАЛАР ТУПЛАМИ (2019).
14. Qodirov, Farrux. "" AQLLI UY" TIZIMINING IMKONIYATLARI." *Scienceweb academic papers collection* (2019).
15. Qodirov, Farrux. "DESCRIPTION AND PERFORMANCE OF THE PROGRAM 3D MAX STUDIO." АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ШАРОИТИДА ИННОВАЦИЯЛАР мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман МАЪРУЗАЛАР ТУПЛАМИ (2019).
16. Qodirov, Farrux. "GPON TEXNOLOGIYASI-OPTIK KIRISH TARMOG'I." АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман МАЪРУЗАЛАР ТУПЛАМИ (2018).
17. Shamsiddinov, G'iyosjon, and Gulandom Raxmatova. "O 'ZBEKISTONDA AXBOROT HAVFSIZLIGINI MA'NAVIY VA HUQUQIY ASOSLARI." *Solution of social problems in management and economy* 3.4 (2024): 45-57.